

Нормативно- правове забезпечення фінансового моніторингу

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

1991 рік
Україна приєдналась до <i>Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин</i> .
1995 рік
Україна набула членство в Раді Європи та розпочала приєднання до європейських конвенцій із питань кримінального судочинства: <i>Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом</i> (дата підписання – 29 травня 1997 року), <i>Європейської конвенції про взаємну допомогу в кримінальних справах</i> (дата підписання Україною – 29 травня 1997 року, дата ратифікації – 16 січня 1998 року, дата набуття чинності – 9 червня 1998 року).
2000–2001 роки
Здійснюється імплементація норм європейського законодавства: встановлення кримінальної відповідальності за відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, включення до <i>Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»</i> і <i>Закону України «Про банки та банківську діяльність»</i> окремих розділів щодо запобігання використанню фінансової системи з метою легалізації доходів.
Вересень 2001 року
На Пленарному засіданні ФАТФ визнала заходи, що вживаються Україною у сфері протидії відмиванню коштів, недостатніми. Причини щодо включення України були такими: № 4 – відсутність обов'язкового моніторингу всіх фінансових систем; № 8 – відсутність законів із приводу регулювання фінансових інститутів; № 10 – ненадання фінансової звітності щодо підозрілих фінансових операцій; № 11 – небажання фінансового сектора допомагати відповідним органам із приводу перешкоджання відмиванню брудних грошей; № 14 – фіктивні компанії; № 15 – складність визначення власників компаній; № 16 – складність визначення керівного складу компаній; № 23 – участь злочинних угруповань у відмиванні грошей; № 24 – відсутність законів, які регулювали б обмін інформацією між міжнародними правовими організаціями; № 25 – небажання приймати адекватні заходи у відповідь на порушення законодавства. Головний недолік – відсутність спеціального закону, спрямованого на запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом, а також нестворення Україною свого національного Підрозділу фінансової розвідки. У результаті цього Україну віднесено до переліку країн і територій, які не співпрацюють у сфері запобігання відмиванню коштів – «чорного списку».
Грудень 2001 року
<i>Указом Президента України «Про заходи щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 10 грудня 2001 року № 1199</i> Кабінету Міністрів України доручено утворити в складі Міністерства фінансів України Державний департамент фінансового моніторингу зі статусом урядового органу державного управління, затвердити відповідне положення та вирішити інші питання його діяльності.

2002 рік
<i>Постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 року № 35</i> у складі Міністерства фінансів України утворено Державний департамент фінансового моніторингу. <i>Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2002 року № 194</i> затверджено Положення про Державний департамент фінансового моніторингу.
У квітні 2002 року <i>Постановою Національного банку України № 164</i> затверджено рекомендації для банків із розробки програм протидії легалізації грошей, отриманих злочинним шляхом. Цим документом визначено 15 ознак, які можуть вказувати на «відмивання» грошей: немотивовану відмову клієнта в наданні відомостей про себе або від більш вигідних умов під час банківських операцій; явну невідповідність операцій, що проводяться клієнтом, профілю його діяльності; відсутність економічного змісту в операціях клієнта тощо.
Кабінет Міністрів України та Національний банк України <i>Постановою від 15 травня 2002 року № 678</i> затвердили на 2002 рік програму протидії легалізації («відмиванню») доходів, отриманих злочинним шляхом. 27 заходів цієї програми визначили основною метою створення ефективної системи протидії легалізації («відмиванню») злочинних доходів.
<i>Постановою Кабінету Міністрів України від 29 травня 2002 року № 700</i> регламентовано порядок визначення критеріїв віднесення фінансових операцій до сумнівних.
У цьому році Україна ратифікувала Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом та прийняла <i>Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28 листопада 2002 року</i> , який у цілому відповідав міжнародним стандартам у сфері боротьби з кримінальними доходами (<i>Віденській і Страсбурзькій конвенціям, Директиві ЄС про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та Базельським принципам щодо діяльності банків</i>).
20 грудня 2002 року на Пленарному засіданні ФАТФ приймає рішення про застосування до України економічних санкцій, які стосувались насамперед банківської сфери та сфери фінансових послуг.
2003 рік
У 2003 році продовжилась робота щодо доопрацювання та внесення змін до базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Це дало змогу значно вдосконалити інше законодавство у сфері надання фінансових послуг. З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази було внесено необхідні зміни до законів, які регулюють діяльність на ринку фінансових послуг.
Проведена робота суттєво наблизила українське законодавство до вимог Сорока рекомендацій ФАТФ та дала можливість усунути недоліки, визначені Критеріями 1, 5–8, 10, 11, 13–16, 25, наявність яких була підставою для включення України до «чорного списку» неспівпрацюючих країн.

* Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони. 2016. № 1. С. 3749*

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Січень – лютий 2003 року

Законом України від 6 лютого 2003 року внесено зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» у частині встановлення вимог щодо правил і програм внутрішнього фінансового моніторингу банків та інших фінансових установ, заборони анонімних (номерних) рахунків. Банкам надано повноваження отримувати для ідентифікації клієнтів дані як від самих клієнтів, так і від державних органів, а також встановлено 5-річний термін зберігання документів про здійснення підозрілих фінансових операцій і результати ідентифікації їх учасників.

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено новою статтею 166-9, яка встановила адміністративну відповідальність за порушення законодавства щодо запобігання й протидії легалізації

Квітень – червень 2003 року

Для забезпечення роботи базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» прийнято низку нормативних актів.

4 квітня 2003 року Верховна Рада України внесла зміни до статті 209 Кримінального кодексу України та надала нове визначення самого поняття легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, як «вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскування незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а також одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів».

Кримінальний кодекс України також доповнено новою статтею 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом», яка визнала кримінальним злочином умисне неподання або подання завідомо недостовірної інформації про підозрілі фінансові операції, а також розголошення відомостей про них.

Згідно зі змінами до статті 112 Кримінально-процесуального кодексу України в справах про умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, досудове слідство може провадитись слідчими всіх правоохоронних органів.

З огляду на те, що згідно зі статтею 11 базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» однією з підстав віднесення фінансової операції до такої, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, є участь особи, зареєстрованої чи розташованої в країні (на території), яка не бере участь у міжнародному співробітництві у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 645 затверджено порядок визначення відповідних країн (територій), а Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 419-р затверджено перелік таких країн (територій).

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 644 затверджено Порядок реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу та порядок надання інформації Державним комітетом фінансового моніторингу (далі – Держфінмоніторинг).

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 646 затверджено Порядок взяття на облік Держфінмоніторингом фінансових операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.

Держфінмоніторингом видано Наказ «Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» від 24 квітня 2003 року № 40, яким встановлено вимоги до внутрішніх процедур суб'єктів фінансового моніторингу.

Наказом Держфінмоніторингу від 12 травня 2003 року № 46 затверджено Вимоги до кваліфікації працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідального за проведення фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

У травні 2003 року затверджено Наказ Держфінмоніторингу «Про затвердження деяких форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та Інструкції щодо їх заповнення» № 48, яким встановлено форми обліку й подання інформації про підозрілі фінансові операції, а також інструкції щодо заповнення цих форм.

Усі ці дії були частиною необхідної підготовки до початку дії базового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».

12 червня 2003 року

Набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Держфінмоніторинг почав отримувати й обробляти повідомлення від суб'єктів фінансового моніторингу.

Червень 2003 року

У червні 2003 року Кабінет Міністрів України звернувся до Європейської контрольної групи ФАТФ із пропозицією ініціювати направлення до України експертної місії ФАТФ. У вересні того ж року в межах другого раунду оцінки Спеціального комітету експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів (MONEYVAL) Україну відвідала група експертів MONEYVAL разом із представниками ФАТФ. За результатами візиту в жовтні 2003 року Україною було представлено відповідний план подальших дій щодо вдосконалення національної системи фінансового моніторингу. З метою створення цілісної, внутрішньо узгодженої нормативно-правової бази було внесено необхідні зміни до законів, які регулюють діяльність на ринку фінансових послуг. Внесені поправки забезпечили відповідність українського законодавства 40+9 Рекомендаціям ФАТФ та дали змогу усунути недоліки, наявність яких обумовила включення України до «чорного списку».

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Липень 2003 року
Прийнятий Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму» від 22 липня 2003 року № 740 визначив подальші напрями розвитку національної системи боротьби з відмиванням коштів. Керуючись статтею 1 цього указу, Держфінмоніторинг за участю всіх зацікавлених державних органів розробив проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму», який у вересні 2003 року Кабінетом Міністрів України подано до парламенту. Законопроект імплементував положення нової редакції Сорока рекомендацій ФАТФ, Восьми спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму, Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму. На виконання Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму» до парламенту подано також законопроект щодо визнання Держфінмоніторингу центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом. Постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1565 утворено Міжвідомчу робочу групу з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, затверджено положення про неї, визначено керівника групи – першого заступника міністра фінансів – голову Держфінмоніторингу. Не менш важливим етапом, передбаченим Указом Президента України «Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму», стала ратифікація 4 лютого 2004 року Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Указом також заплановано створити Єдину державну інформаційну систему у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів і фінансуванню тероризму (ЄІС). Створення системи передбачається шляхом об'єднання відповідних інформаційних ресурсів баз даних державних органів. Одним з етапів на цьому шляху в подальшому стало затвердження Кабінетом Міністрів України розробленої Держфінмоніторингом і погодженої із зацікавленими органами Державної програми створення та функціонування ЄІС та Положення про цю систему.
2004 рік
Беручи до уваги виконання Україною взятих на себе зобов'язань щодо усунення виявлених недоліків, на Пленарному засіданні ФАТФ 26 лютого 2004 року її було виключено із «чорного списку» ФАТФ. Однак процедуру активного моніторингу, яка передбачає контроль за імплементацією загального законодавства, а також упровадження спеціальних законодавчих актів було продовжено щодо України ще на один рік. Із серпня 2004 року розпочато створення територіальних структурних підрозділів Державного департаменту фінансового моніторингу, що мало значно поліпшити його взаємодію з державними й правоохоронними органами на місцях. Держфінмоніторинг України у 2004 році став членом Егмонтської групи.

2005 рік
З 1 січня 2005 року Держфінмоніторинг України став центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом відповідно до Указу Президента України «Про Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України» від 24 грудня 2004 року № 1527/2004. Специфіка цього державного органу характеризується такими ознаками: – спеціальний статус; – вузькоспеціалізований характер діяльності; – повноваження поширюються на діяльність фізичних осіб і юридичних осіб незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форми власності; – можливість застосування заходів адміністративного примусу.
9 лютого 2005 року
У ході Пленарного засідання ФАТФ, що відбулось 9 лютого 2005 року, делегації України було повідомлено, що оскільки на момент виключення України із «чорного списку» основною рекомендацією ФАТФ була необхідність удосконалення імплементації нового законодавства для вдосконалення основ міжнародного співробітництва, а зазначений закон прийнято не було, то ФАТФ вирішила продовжити процедуру активного моніторингу України. У серпні 2005 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 315-р було схвалено Концепцію розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму на 2005–2010 роки. 1 грудня 2005 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання міжнародного співробітництва у сфері запобігання фінансуванню тероризму», який набрав чинності 1 січня 2006 року.
Лютий 2006 року
З огляду на вжиті Україною заходи в лютому 2006 року ФАТФ визнала, що Україна усунула всі недоліки, виявлені в лютому 2004 року після виключення її із «чорного списку». ФАТФ прийняла рішення припинити процедуру активного моніторингу щодо України.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

2007 рік

19 червня 2007 року проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 2847 прийнято Верховною Радою України в цілому як закон, який не набрав чинності, оскільки в цей період роботу Верховної Ради України було визнано нелегітимною.

У 2007 році Україна стала першою державою на пострадянському просторі, яку було обрано місцем проведення засідання Робочих груп Егмонт. Держфінмоніторинг України організував та провів у м. Києві засідання робочих груп Егмонтської групи, участь у якому взяли 125 представників підрозділів фінансових розвідок і міжнародних експертів.

2010–2011 роки

Період 2006–2009 років характеризується певним «застоєм» у національному законодавстві у сфері фінансового моніторингу, незважаючи на нові міжнародні стандарти, які з'явилися у цій сфері. Унаслідок цього в лютому 2010 року ФАТФ включила Україну до переліку країн зі стратегічними недоліками в системі протидії відмиванню коштів – «сірого списку» ФАТФ. Разом з Україною до «сірого списку» потрапили ще 20 країн. ФАТФ закликала всі юрисдикції, які потрапили до «сірого списку», терміново та в межах запропонованих строків завершити імплементацію планів заходів. ФАТФ зазначила про ретельний контроль зі свого боку щодо імплементації цих планів заходів.

З метою усунення недоліків Україна спільно з Контрольною групою ФАТФ із питань міжнародного співробітництва (ICRG) розробила план дій, виконання якого було необхідною умовою для виключення України із зазначеного списку. З метою виконання узгодженого з ФАТФ плану дій було прийнято такі законодавчі акти:

– Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 18 травня 2010 року № 2258, який набрав чинності 21 серпня 2010 року;

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо арешту активів, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, та визначення порядку доступу до таких активів» від 21 квітня 2011 року № 3266, який набрав чинності 19 травня 2011 року. Цим законом удосконалено процедуру арешту терористичних активів у цивільному порядку, а також визначено порядок доступу до таких активів відповідно до Третьої спеціальної рекомендації ФАТФ;

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 21 квітня 2011 року № 3267, який набрав чинності 19 травня 2011 року. Цим законом криміналізовано маніпулювання на фондовій біржі та віднесено вказаний злочин до предикатних, що повною мірою відповідало Першій рекомендації ФАТФ;

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо інсайдерської інформації» від 22 квітня 2011 року № 3306, який набрав чинності 25 травня 2011 року. Цим законом інсайдерську торгівлю віднесено до предикатних злочинів, що повною мірою відповідало Першій рекомендації ФАТФ;

– Указ Президента України «Про Положення про Державну службу фінансового моніторингу України» від 13 квітня 2011 року № 466/2011, згідно з яким Державний комітет фінансового моніторингу України було перетворено на Державну службу фінансового моніторингу України. З того часу Державна служба фінансового моніторингу України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів України. Держфінмоніторинг входить до системи органів виконавчої влади та утворюється для реалізації державної політики у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

У Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року, затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 березня 2011 року № 190-р, визначено заходи законодавчого, організаційного та інституційного характеру, спрямовані на забезпечення стабільного й ефективного функціонування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

20–24 червня 2011 року члени ФАТФ визнали, що Україна продемонструвала прогрес у вдосконаленні режиму протидії відмиванню коштів, у тому числі шляхом прийняття законів, які вирішили питання криміналізації відмивання коштів і фінансування тероризму, а також замороження активів терористів відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН № 1373. Рішенням Пленарного засідання ФАТФ в Україну направлено виїзну місію для підтвердження фактів початку імплементації необхідних реформ із метою усунення визначених ФАТФ недоліків.

5–6 вересня 2011 року відбувся візит експертів ФАТФ із метою оцінки стану виконання узгодженого з ФАТФ плану дій. За результатами проведеної місії експертами було затверджено звіт, у якому зазначено, що Україна імплементувала план дій, команда експертів може підтвердити, що процес упровадження необхідних реформ і дій розпочався та триває. Як наслідок, на пленарному засіданні ФАТФ, що проходило протягом 24–28 жовтня 2011 року, одноголосно було підтверджено, що Україна виконала взяті на себе зобов'язання, і прийнято рішення про припинення моніторингу України та виключення її з переліку країн, які мають стратегічні недоліки системи протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму.

16 лютого 2012 року

ФАТФ затверджено нові Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення. Уперше дію рекомендацій було поширено на протидію фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Ці стандарти визначили перспективи розвитку національної системи фінансового моніторингу на наступні роки.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

2013 рік
Держфінмоніторингом України з урахуванням Методології оцінки відповідності національних законодавств новим Стандартам ФАТФ (прийнятої в лютому 2013 року) за участю зацікавлених держаних органів підготовлено нову редакцію проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму». Упродовж 2013 року прийнято також 23 акти, розробником яких був Держфінмоніторинг України. Серед них згадаємо такі: – Указ Президента України «Про затвердження Угоди про створення Ради керівників підрозділів фінансової розвідки держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав» від 8 квітня 2013 року № 203/2013; – Постанову Кабінету Міністрів України і Національного банку України «Про затвердження плану заходів на 2013 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 11 березня 2013 року № 155; – Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2010 року № 747» від 9 жовтня 2013 року № 747; – Постанову Кабінету Міністрів України та Національного банку України «Про затвердження плану заходів на 2014 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 25 грудня 2013 року № 971. Завдяки проведеній роботі у 2013 році Україну виключено з процедур постійного моніторингу Комітету MONEYVAL.
14 жовтня 2014 року
14 жовтня 2014 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який набрав чинності 6 лютого 2015 року. Цей закон спрямовано на захист прав і законних інтересів громадян, суспільства й держави, гарантування національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також формування бази даних для надання уповноваженим органам державної влади й компетентним органам іноземних держав можливості виявляти та розслідувати злочини, пов'язані з відмиванням грошей та іншими незаконними фінансовими операціями. Законом комплексно вдосконалено національне законодавство у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема, здійснено такі заходи: 1) запроваджено національну оцінку ризиків відмивання коштів і фінансування тероризму та вдосконалено ризик-орієнтовний підхід; 2) визначено заходи щодо боротьби з фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;

- 3) включено податкові злочини до числа предикатних до відмивання коштів;
 - 4) запроваджено обов'язковий фінансовий моніторинг щодо національних публічних діячів і посадових осіб інших країн та міжнародних організацій;
 - 5) знято порогові суми для здійснення фінансового моніторингу ріелторами й нотаріусами;
 - 6) виключено осіб, які здійснюють операції з готівковими коштами на суму понад 150 000 грн, із числа суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок введення обов'язкового моніторингу таких операцій банківськими установами;
 - 7) удосконалено процедуру зупинення фінансових операцій;
 - 8) внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо таких питань:
 - а) підслідності злочинів, передбачених статтями 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» та 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» Кримінального кодексу України;
 - б) проведення досудового розслідування в провадженнях із легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, без попереднього або одночасного притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях за статтею 209 Кримінального кодексу України у таких випадках:
 - суспільно небезпечне протиправне діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, вчинено за межами України, а легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – на території України;
 - факт вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, встановлено судом у відповідних процесуальних рішеннях.
- Окрім цього, упродовж 2014 року у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму було прийнято нормативні акти. Так, Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» від 14 жовтня 2014 року № 1701-VII, Міністерством фінансів України – 2 накази, Міністерством юстиції України – 1 наказ, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку – 2 рішення, Правлінням Національного банку України – 5 постанов.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України*

Травень 2015 року
Прийнято <i>Постанову Національного банку України «Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу»</i> від 26 червня 2015 року № 417, розроблену відповідно до Закону України «Про Національний банк України», Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» з метою запобігання використанню банківської системи для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.
14–18 вересня 2015 року
З 14 по 18 вересня 2015 року в м. Страсбурзі на 48 Пленарному засіданні Спеціального Комітету експертів Ради Європи з питань взаємної оцінки заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (MONEYVAL) українською делегацією було презентовано третю доповідь щодо прогресу в Україні у сфері боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму. За результатами обговорення Звіту прогресу України Комітет MONEYVAL схвалив представлену Україною інформацію та позитивно оцінив заходи, які вживаються Кабінетом Міністрів України в цій сфері. Така оцінка європейського співтовариства, у тому числі й позитивний результат місії експертів Європейського Союзу щодо виконання Україною вимог із лібералізації візового режиму у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, свідчать про цілеспрямовані й результативні кроки України на шляху реформування національної системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.
Січень 2016 року
Кабінет Міністрів України схвалив <i>Стратегію розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року</i>, яка набрала чинність 1 січня 2016 року. Метою цього документа є законодавче, організаційне й інституційне вдосконалення та забезпечення стабільного функціонування національної системи запобігання й протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Основні події в становленні та розвитку національної системи ПВК/ФТ України

Період	Характеристика
2015–2021 рр.	– ухвалення Постанови Національного банку України «Про затвердження Положення про провадження банками фінансового моніторингу»; – схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 р.; – ухвалення Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору»; – ухвалення нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»; – Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації фінансового моніторингу»; – Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації»
2022 – дотепер	– затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року; – підписання Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо захисту фінансової системи України від дій держави, яка здійснює збройну агресію проти України, та адаптації законодавства до окремих стандартів FATF і вимог Директиви ЄС 2018/843»; - План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року

ПЛАН ЗАХОДІВ,

спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року

Пропозиції стосувалися таких напрямів:

- удосконалення законодавства у досліджуваній сфері та його адаптація до міжнародних стандартів;
- підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших державних органів;
- координація системи запобігання та протидії;
- взаємодія із суб'єктами первинного фінансового моніторингу, неприбутковими організаціями та громадськістю;
- міжнародне співробітництво

ПЛАН ЗАХОДІВ,
спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за
результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню)
доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження
зброї масового знищення, на період до 2026 року

- підготовка пропозицій щодо вдосконалення та уточнення окремих норм законодавства у сфері запобігання та протидії, а також забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у зазначеній сфері;
- урегулювання питання щодо інформування правоохоронних органів про операції з порушенням граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, зокрема шляхом запровадження стандарту та відповідної алгоритмізації обробки отриманих даних із одночасним роз'ясненням громадськості всіх етапів його функціонування;
- удосконалення механізмів здійснення нагляду суб'єктами державного фінансового моніторингу за суб'єктами первинного фінансового моніторингу щодо дотримання ними вимог до встановлення кінцевого бенефіціарного власника та повідомлення про виявлені розбіжності, зокрема шляхом обміну інформацією із компетентними органами іноземних держав;
- формування комплексної адміністративної звітності у сфері запобігання та протидії

- виявлення та припинення фактів переміщення через митний кордон України товарів із порушенням законодавства, зокрема лісоматеріалів, грошових коштів, дорогоцінних матеріалів та каміння, культурних цінностей, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, шляхом здійснення спеціальних оперативних заходів (спільних операцій) на митній території України;
- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від податкових злочинів та протидію незаконному перерахуванню коштів за кордон суб'єктами господарювання, зокрема через офшорні зони;
- здійснення заходів, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) майна від злочинів, пов'язаних із корупційними діяннями, зокрема нецільовим використанням та/або розкраданням бюджетних коштів

- ужиття заходів щодо реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, зокрема щодо розбудови платіжної інфраструктури та зниження частки готівкового обігу на користь безготівкового шляхом: підвищення рівня фінансової інклюзії, зокрема стимулювання розвитку платіжної інфраструктури, удосконалення дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів для отримання фінансових послуг (зокрема Системи BankID Національного банку), підвищення фінансової грамотності;
- розвитку безготівкових розрахунків (зокрема нових платіжних технологій, нових стандартів і форматів платежів (ISO 20022), розвитку Національної платіжної системи “Український платіжний простір”, кібербезпеки);
- виявлення та протидії фінансовому шахрайству;
- здійснення заходів з метою протидії використанню учасниками платіжного ринку технологій карткових платіжних систем для здійснення переказів на користь суб’єктів, що провадять незаконну діяльність

Необхідність прийняття Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06 грудня 2019 визначена:

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII **Стаття 20 Боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів та фінансуванням тероризму**

Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським союзом ратифікований Законом України від 08.11.2018 № 2613-VIII, щодо отримання макрофінансової допомоги в розмірі 1 мільярд євро **Пункт 6 вимог до другого траншу Додатку 1 до Меморандуму**

Меморандум про співпрацю між Україною та МВФ

Рекомендації Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVEL), зазначені в Звіті за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України

Мета прийняття Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 06 грудня 2019 р.

- імплементація в національне законодавство **Директиви** Європейський парламент та Рада Європейського Союзу 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» та Регламенту (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази»
- врахування рекомендацій Комітету експертів Ради Європи (MONEYVEL), зазначені в **Звіті** за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України
- удосконалення законодавства з питань запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму.

Основа Закону 361

Рекомендації FATF – Міжнародні стандарти з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення (лютий 2012 р.)

Директива (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» (травень 2015 р.)

Регламент (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази» (травень 2015 р.)

Досвід роботи національної системи запобігання та протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (2002 – 2019 р.р.)

Розвиток Закону

Закон України
«Про
запобігання та
протидію
легалізації
(відмиванню)
доходів,
одержаних
злочинним
шляхом»
(2002 р.)

Рекомендації
FATF
(1996 р.)

Закон
України
«Про запобігання
та
протидію
легалізації
(відмиванню)
доходів,
одержаних
злочинним
шляхом, або
фінансуванню
тероризму»
(2010 р.)

Рекомендації
FATF
(2010 р.)

Закон України
«Про запобігання та
протидію легалізації
(відмиванню)
доходів, одержаних
злочинним шляхом,
фінансуванню
тероризму та
фінансуванню
розповсюдження
зброї масового
знищення»
(2014 р.)

Рекомендації
FATF
(2012 р.)

Закон України
«Про запобігання та
протидію легалізації
(відмиванню) доходів,
одержаних злочинним
шляхом, фінансуванню
тероризму та
фінансуванню
розповсюдження зброї
масового знищення»
(2019 р.)
№ 361-IX

Директива (ЄС)
2015/849
(2015 р.)